

Janko Mlakar:

Po zaznamenovanih potih

(Konec)

Watzmann (80 cm)

V ozadju lepega bavarskega mesteca Berchtesgaden stoji ponosno siva Watzmannova družina: Watzmann, Watzmannweibchen in njunih 5 otrok, ki gledajo radovedno iz grebena, ki veže njihova roditelja. Glavar družine ima tri vrhe: Hocheck, Srednji vrh, ki je najvišji (2713 m) in nekoliko nižji Južni vrh. Na Hocheck so že od nekdanj hodili lovci. Ko so pa postavili nanj križ, je postal nekaka božja pot, kamor še dandanes prihaja ljudstvo o sv. Jakobu. Na najvišji vrh je pa prišel prvi naš rojak Valentin Stanič. Večja družba ga je spremila na Hocheck in je tam glasno molila, medtem ko je on sam, obložen s svojimi inštrumenti, plezal na najvišji vrh. Dvakrat je malo manjkalo, da se ni ponesrečil. Tja grede bi ga bil kmalu barometer, ki se je nekam zataknil, pahnil v prepad, nazaj grede ga je hotel plaz s seboj potegniti. Moral pa je biti Stanič jako dober plezalec, da je preplezal ta greben brez vsake pomoči. Dandanes je Watzmann seveda povezan v žice in naboden s klini kakor naš Triglav. Njegove mnogobrojne obiskovalce, ki prihajajo večinoma po »romarski poti« iz Ilsanka, sprejema velik hotel Watzmannhaus (1927 m) pod svojo drago, gostoljubno streho. Tja se pride tudi lahko iz Ramsau, iz vasi Königssee in od St. Bartholomä. Drzni plezalci iz plemena »Homo alpinus reptens« pa plezajo po silni steni, ki vstaja iz ledenika Eiskapelle in se dviguje do Srednjega vrha.

Iz prenočišča nad Funtensee sem imel do Königssee dve poti na razpolago: čez Sagereckwand in skozi Saugasse. Izbral sem si prvo, hodil pa po drugi. Svojo zmoto sem zapazil šele, ko se je odprla pred menoj soteska, ki vodi globoko doli v Ofenloch. Še danes mi je žal, da se nisem vrnil na Sagereckwand, ki nudi divne poglede na Königssee. (Jaz take poglede zelo ljubim.) Tako sem pa hodil iz kotla v kotel, nad seboj pa nisem videl drugega kakor zaplato modrega neba, ki je bila včasih ožja, včasih pa širja.

Toda človek hodi nerad nazaj; zato sem jo mahnil po soteski navzdol v Ofenloch. V dnu se obrnem na desno in pridem čez Oberlahneralm v Saugasse. Danes je to ime samo še zgodovinskega pomena. Svoje dni so se pač lovci, pastirji in turisti tod potili in zabavljali čez dolgi, strmi plaz, na katerem je bila vsaka stopinja negotova. Sedaj pa prideš po neštetih vijugah lepo izpeljane steze hitro gor; še hitreje pa dol na Unterlahneralm (995 m). Zadnji del poti skozi Schrainbachtal se mi je zdel silno dolg, pa le zato, ker sem vsak čas pričakoval, kdaj zagledam Königssee. Slednjič se je vendar skozi redka drevesa posvetila njegova gladina. Kmalu potem sem že stal na njegovem bregu.

Dve uri dolgo in pol ure široko »Kraljevo jezero« se po pravici prišteva najlepšim planinskim jezerom. Kakor hitro zapustiš vas Königssee, ki leži na njegovem severnem bregu, te že objame divja romantika. Na levi in desni se visoke stene tako strmo spuščajo v jezero, da ni niti za ozko stezo prostora. Samo v zadnji tretjini zahodnega brega je precejšen polotok, ki ga je nasul divji Eisbach. Ko sem v minolem stoletju obiskal prvikrat jezero, je stala tu poleg sv. Jerneju posvečene cerkvice samo še samotna lovska hiša. Dandanes svedea, ko bruhajo motorni čolni cele množice na zeleni St. Bartholomä, je tu vse bolj živahno. Svetski turizem je pregnal prejšnjo lepo idilo.

Jezero me je tako vabilo, da se mu nisem mogel ustaviti; šel sem se kopat. Čeprav je bilo šele devet, je bila voda precej topla. Ko sem se skopal, sem se hotel obleči, pa nisem mogel do obleke. Stražil jo je velik, kosmat pes. Ležal je sicer prav mirno poleg nje; toda kadar sem segel po svoji imovini, je zarenčal in mi pokazal zobe. Bil sem v veliki zadregi. Ker se prištevam dostojnim ljudem, nisem mogel v kopalnih hlačah v St. Bartholomä, da bi tam poiskal pasjega gospodarja; čakati, kdaj pride sam, se mi je pa tudi zdelo nerodno. Skušal sem psa poklicati z njegovim imenom in jih naštel menda vsa, kar jih je v meni znanem pasjem koledarju. Tudi s Škisom sem ga nagovoril. Pa vse ni nič pomagalo. Slednjič se razjezim in zakričim: »Ti, pasja mrcina, obleko sem! Meni se mudi na Watzmann«.

Na to ime je pa reagiral. Dvignil je ušesa in malce pomigal z repom.

»Aha,« mislim si, »topot sem jo pa zadel. Gotovo mu je ime Watzmann«.

»Na, na, Watzmann, bist ja brav,« se mu začnem po zgledu tistega peka v Garmischu prilizovati. Pa ni nič zaleglo. Bil je nepodkupljiv.

Naenkrat se pa oglasi od gozdiča sem, ki je za njim St. Bartholomä skrit, rezek žvižg. Pes skoči, pa takoj zopet obstoji. Bil je v

dvomu, ali naj sledi žvižgu svojega gospoda, ki je stal na robu gozda, ali naj ostane na straži.

»Watzmann, da herein!«

To odločno povelje mu je pa pregnalo vse dvome. Stekel je takoj »herein«, jaz sem pa tudi šel »noter«, namreč v obleko. Bil sem že oblečen, ko pride Watzmannov gospod do mene.

»Vas ni hotel pustiti do obleke, kaj ne? Oprostite, prosim, to neprijetnost! Jaz se tu večkrat kopljem in sem ga naučil, da mi medtem čuva obleko, ker se tu včasih pasejo krave. Kaj se hoče, pasja zvestoba!«

Tu mi pade nekaj v glavo.

»Dovolite, prosim, da zmerim Watzmannovo velikost. Morda mi njegova mera še prav pride.«

In res mi je prišla prav; kajti drugače bi ne mogel pri Watzmannu takoj v naslovu pristaviti, da je — 80 cm visok. —

Ob desetih se odpravim zopet navzgor proti Watzmannhausu. Pot se zavije takoj za St. Bartholomä v gozd in se vzpenja precej strmo po pobočju Ringkendla. Ko se je gozd zredčil, sem ves čas imel lep pogled na jezero. Onstran ozke soteske pa pridem še bolj na odprto. Steza vodi po skalovju, ki se silno strmo spušča k jezeru. Komur bi tu izpodrknilo, ta bi priletel naravnost v vodo, če bi se ga med potjo ne usmilila kaka skala in ga ustavila. Tam, kjer preide pobočje v gladko steno, se obrne pot pravokotno na levo v gozd. Stal sem sedaj na vrhu 750 m visoke stene, ki se dviguje tu skoraj navpično iz jezera. Še enkrat se ozrem doli na v solncu se blestečo gladino, ki so jo orali motorni čolni, potem se potopim v gozd. V pol ure sem bil že na Kühroitalm, kjer se združi steza z ono, ki drži iz vasi Königssee.

Ker je bilo še zgodaj popoldne in sem imel do Watzmannhausa samo še dve uri, sem sklenil pošteno polenariti. Imel sem vsega, kar sem potreboval za to včasih zelo koristno delo: mehka zelena tla, studenec, modro nebo, toplo solnce in lep razgled. Dvignil sem se šele nekaj ur pozneje, ko je prignal pastir svojo mukajočo čredo v mojo bližino.

Watzmannhaus se vidi s planine tako blizu, da bi kar segel po njem; pa se pot vendar precej vleče. Steza je mestoma nekoliko zanemarjena in se ji pozna, da je bolj za krave in pastirje kakor za turiste. Čudno se mi je zdelo, da nisem nikogar srečal. Ko sem pa prišel na Falzalpe (1618 m), sem se nehal čuditi. Udobna ježna pot, ki se vije v nešteti vijugah čez planino in po strmem pobočju Falzköpfla (1927 m), mi je takoj zadevo pojasnila. Vsi »romarji«, ki prihajajo iz Berchtesgadna, se namreč najraje poslužujejo te lepe poti.

Sedaj pa nisem bil več sam. Cele gručice ljudi so se počasi pomikale proti vrhu Falzköpfla, ki na njem ponosno stoluje lepemu gradu podobni dom Watzmannhaus. Pot je bila polna solncea in

veselih obrazov. Med temnimi turistovskimi suknjiči se je tuintam zabliskala bela damska obleka, slišali so se veseli klici in včasih se je dvignil kak »jodler«, ki je pa navadno že napol pota vtonil v glasnem, razigranem smehu.

Kakor na potu, tako je bilo tudi na velikem ravnem prostoru pred domom. Mule, osli, ljudje, vse se je gnetlo in mešalo. Bilo je kakor na semnju. Proti večeru se je nekoliko izpraznilo, ker jih je veliko odšlo nazaj v dolino, miru pa navzlic temu niti ponoči ni bilo. Zdelo se mi je, kakor bi bil v kakem velikomestnem hotelu, ki se umiri šele proti jutru, ko pridejo zadnji ponočnjaki domov. Pa niti tega umirjenja nisem dočakal: ko so zadnji prihajali, so se prvi že podali na pot. Med temi sem bil tudi jaz. Zbudila sta me iz kratkega spanja dva mlada fanta, ki sta se pod mojim oknom prepirala, če bi vzela s seboj cepine ali bi šla praznih rok. Kakor sem pozneje videl, sta se odločila za »prazne roke«. Tudi jaz sem pustil cepin v kotu poleg nahrbtnika. Sramoval sem se ga, ker me je že prejšnji dan neka radovedna dama vprašala, kaj hočem na Watzmannu s cepinom...

Vkljub zgodnji uri — bilo je šele tri — sem prav dobro razložil udobno stezo, ki se vije proti vrhu Hochecka. Ko sem prišel gor, se je že popolnoma zdanilo. Tu stoji majhno zavetišče, ki pride prav, če te zaloti nevihta. Še za prenočišče bi ne bilo slabo v njem. Morda bi bil tu slajše spal, kakor sem doli na Falzköpflu. S Hochecka na Srednji vrh (Mittlere Spitze) je le pol ure. Pot je izvrstno nadelana in skrbno zavarovana. Navzlic temu jih veliko ostane na prvem vrhu. Ko sem zagledal tiste strme in gladke plošče, ki so v nje vsekane stopinje, sem dobil veliko spoštovanje pred Staničem. Po mojem, seveda nemerodajnem mnenju ga naši plezalci, ki vznemirjajo različne severne stene, komaj dosegajo.

Srednji vrh je imel ob Staničevem času na svojem temenu komaj toliko prostora, da se je mogel naš alpinski pionir v kolarju sukati okrog droga, ki ga je bil zasadil v z gruščem pokrita tla. Navzlic temu, da so mnogobrojni turisti ta prostor precej razširili, je še dandanes ob križu, ki gleda daleč okrog po deželah, tako tesno, da morajo planinci ob posebno bogatem obisku čakati, kdaj pridejo na — vrsto.

S Srednjega vrha na Schönfeldspitze (Južni vrh) je kako pol-drugo uro. Od tu je jako zanimiv sestop v Wimbachtal. Ker sem pa pustil nahrbtnik v Watzmannhausu in sem bil namenjen v Berchtesgaden, sem šel po isti poti nazaj. Na zadnji plošči sem srečal damo z dvema vodnikoma. Ker sem nekoliko začudeno pogledal, mi je dama razložila, da je namenjena čez Južni vrh v Wimbachtal. Ko sta mi pa vodnika še pomežiknila, sem takoj zamenjal začudenje s spoštovanjem in občudovanjem. Bavarci so včasih hudomušni, zlasti če je ta hudomušnost v zvezi z zaslužkom...

Po »romarski« poti sem prišel kmalu v dolino in sicer ravno prav, da sem ujel še avto, ki vozi iz Ramsau v Berchtesgaden, žal, da le z očmi. Zato sem moral še eno uro hoditi po vroči asfaltirani cesti. —

Ker sem imel med potjo dosti časa za premišljevanje, sem primerjal skupine, ki sem jih bil prehodil, z našimi gorami. Prišel sem slednjič do zaključka, da nisem imel nikjer tako lepega pogleda, kakor je oni s Kredarice na Škrlatico in njene sive sosede...

Mira Marko Debelakova:

Carnia

Počasi smo korakali po Giafski dolini. Iz temačnih, težkih oblakov so vzkliła bela prodišča Carnije. Težki so bili naši koraki, počasni, kakor bi nas tlačila peza sivih megla.

Planina Giaf, s svojo borno kočico, je bila zapuščena. V koči je kmalu zaplapolal ogenj, v kotlu ja zažuborela voda za čaj in naše pesimistično razpoloženje se je razblinilo ko megla v solncu.

Z nočjo je zavel mrzel sever. Pobožno smo zrlí v oblake, ki so romali proti jugu. Prišla je noč in skozi široke špranje kočje je vršel veter. Zlezli smo v spalne vreče. V sanjah sem slišala ječati smreke, ki so se upogibale pod silo viharja.

Ko smo zjutraj stopili pred kočjo, so bili vrhovi pokriti s svežim snegom. Na severu se je lesketalo sinje, vedro nebo. Pred nami so se dvigali vrhovi skupine Monfalconi di Forni. Odšli smo v krnico pod vrhovi, da se orientiramo. Giafsko dolino tvorita dve krnici. Desna, severnejša, leži pod sedlom Scodavacca, h kateremu pelje dobra steza. Od Torriona sega proti severu skalnat greben, ki deli Giafsko dolino v omenjeni krnici. Vrhovi, ki obrobļajo levo krnico, se imenujejo Monfalconi di Forni. Njih najvišji vrh je Cima Monfalcon di Forni (2353), to je najlažji vrh skupine. Sledi mu proti vzhodu Torrione, nato Porton di Monfalcon (2300), Cima dei Pecoli (2344) in Urtisel Ovest. Porton in C. dei Pecoli se dvigata iz istega masiva, tako da izgledata kot ena gmota z dvema vrhovoma. Proti severu padata v strmih stenah v krnico. Zahodno od njih leži krasno oblikovan vrh, katerega steno smo pregledali in določili smer, meneč, da je to severna stena Portona. Zemljevidi Carnije, to je Karnijskega predgorja, so jako pomanjkljivi in deloma zarisani, tako da je orientacija sila težka. »Hochtourist« ima večinoma napačno nomenklaturu in tako sem pri svojem opisu Carnije v »Oesterreichische Alpen-Zeitung« rabila nekatera imena napačno, ker sem uporabljala avstrijsko karto in imena »Hochtourista«. Vrhove je treba sistematično predelati, da človek zadobi pravo sliko o legi teh krasnih, samotnih vrhov.

Iskali smo pripravnega prostora za bivak in smo našli ob vznožju vzhodne stene Cime dei Pecoli pripraven kamin, ki je imel malo, a pripravno, zavetno votlino. Proti severu smo jo zavarovali z zidom in pripravili ležišče. Popoldne smo odšli po svoje stvari v dolino k planini.

Težko otovorjeni smo sopihali zopet v breg. Deloma smo sledili stezi, ki pelje k For. Urtisel. Ko zavije pot proti vzhodu, smo jo zapustili in krenili po prodiških navzgor.

Zvečer smo sedeli stisnjeni v našem domovju in kuhali večerjo. Jasnó, zvezdnato nebo je obetalo solnčen dan. Dobre volje smo legli k počitku; žal, da se nismo mogli iztegniti, ker je bila votlina preozka. Kljub temu smo dobro spali, le Deržaju so nagajale dolge noge.

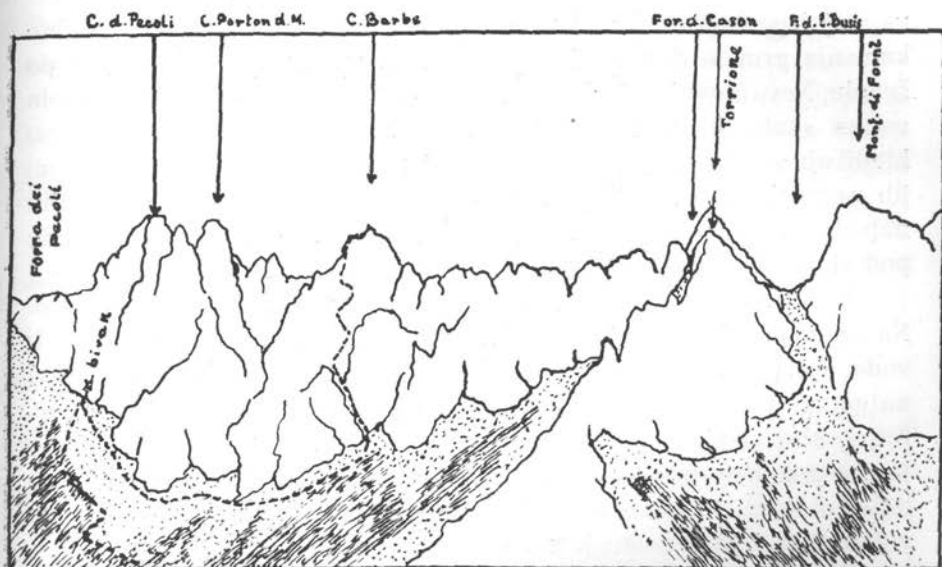
Severna stena Cime Barbe (2293)

Bila je nedelja, 10. VIII. 1930. Solnce je stalo visoko na nebu, ko smo se zbudili. Brž smo zajtrkovali in odhiteli po prodišču pod severnim pobočjem Cime dei Pecoli proti zahodu k vstopu v severno steno »Portona«, ki smo jo bili prejšnji dan pregledali. Spodnjo tretjino stene prereže globok žleb, po katerem smo hitro prišli kvišku. Ko žleb zavije na levo proti vzhodu, se zoži v dva težko dostopna kamina. Obuli smo plezalne čevlje in plezali po desni steni preko dveh pragov in skozi ozko zagato v desnega že omenjenih kaminov. Privedel nas je na ozko škrbinico, iz katere smo na drugi strani nekoliko sestopili in prišli (O) k vznožju ca 15 m visokega kampanila (zvonika), ki prekosi po bizarni obliki slavni Campanil di Val Montanaja. Od kampanila smo prečkali desno (W) v prodnat žleb, ki se razcepi v tri zagate. Splezali smo skozi srednjo in jo pod zagvozdeno skalo zapustili. Prečkali smo desno po lahkem skrotju k široki gredi pod rdečimi stenami vrhnjega masiva.

Te stene so nepreplezljive. Vzhodne veže temna, iz navzdol obrnjenih skladov sestavljena zajeda z vzhodnim razom. Ta zajeda je jako težka; ravnotako sledeča prečka levo k razu. Po viseči ozki gredi smo priplezali v žleb in dalje skozi tri zaporedne kamine na pomol pod izstopno steno. Od tu se vidijo tri dozdevno enako visoke špice. Srednja je najvišji vrh. Plezali smo desno od slepe zagate po navpični eksponirani steni približno 10 metrov, nato prečkali jako težko (dobri prijemi) v plitvo zajedo in skozi njo v pokrit kamin.

Izpostavljeno se v razkoračaju pleza pod zagvozdo vodoravno ven in prekobalili smo jako nerodno v ozko previsno poč. Zapustili smo jo skozi malo luknjo. Sledili so krušljivi pragovi in kmalu nato smo dosegli levo od male škrbine vrh — »Portona«.

Nikjer ni bilo videti kamenitega znamenja prednikov. Orientirali smo se s karto in kompasom. Prišli smo do zaključka, da je vrh

Monfalconi di Forni,

vzhodno od nas Porton in da vrh, na katerem smo se mi nahajali, nima imena. Dali smo mu ime: »Cima della Valettina«. Leto kasneje smo izvedeli, da sta leta 1928. izvršila prvi vzpon na ta vrh A. Perisutti in A. Gildo preko jugozahodne stene. Tako smo izvršili drugi vzpon na vrh, prvi preko severne stene in prvo prekoračenje vrha Cima Barbe.

Zadovoljni s svetom in s seboj smo legli na skale. Za vzpon smo rabili 4 ure in dan je bil še dolg, bilo je komaj poldan.

Skozi oblake je pomežikovalo sonce — dan je bil vroč in len. Napravili smo nekaj posnetkov in končno ugotovili, da le nismo edina živa bitja na Cimi Barbe. Izpod skale je namreč prikoralca majhna, temna gorska miška. Pogledala nas je s svojimi okroglimi očmi in jela delavno tekati po vrhu, ne meneč se za nas. Položili smo nekaj drobtinic pred njeno duplinico. Kmalu se je prikazala in vohala neznane dobrote, ki jih je kaj kmalu z zadovoljstvom poglodala. Tiho smo ležali, oprti na komolce, in gledali drobno živalico. Čuti je bilo le škrtanje malih, ostrih zob. Želela sem si imeti izdatno zalogo kruha in krmiti z njo majkeno vladarico Cime Barbe.

Treba je bilo misliti na sestop. Po lahkem skrotju smo zapustili severo-zahodno vrh in prečkali nato levo k velikemu, delno kamine tvorečemu žlebu jugo-zahodne stene. Ta vrsta kaminov je dostop: Perusitti-Gildo (1928). Označen je kot težak. Ko smo bili v polovični višini kaminov, so se z vrha odluščile ogromne skale in zagrmle po žlebu. Krili smo se, v kolikor je teren to dopuščal. Deržaj je bil

najbolj izpostavljen. Imeli smo srečo. S silnim ropotom je zapadno kamenje grmelo desno od nas po žlebu, spremljano od smradu po žveplu. Nevarnost še ni bila odstranjena. Nad našimi glavami je visela velika skala, ki je imela namen slediti prejšnjim. Previdno smo hiteli nizdol. Pri tem plezanju smo si skoraj izvili vratove, ker smo jih neprestano obračali proti grozeči nevarnosti. A brez nadaljnjih napadov smo dosegli lahko skrotje in po njem splezali na prodišče pod steno. Sestopili smo v gornjo krnico doline Monfalcone.

Val Monfalcone pada v dveh večjih stopnjah v dolino Meluzzo. Na obeh pašnih policah raste krasna gorska trava, ker ima dovolj vode. Tik pod Forc. da lis Busis je studenec. Izvir ponikne, se pojavi na gornji pašni polici, tvori tu majhen potok, ki kmalu nato usahne. Na spodnji polici se zopet pojavi in v zavitem teku brzi v malo jezerce, iz katerega pade preko strmih skokov kot hudournik v dolino. Voda je čista ko srebro in v še tako vročem poletju ne usahne. Val Monfalcone je zame najlepša dolina Carnije.

Dolgo smo ležali na zgornji pašni polici v travi in sklenili, da se preselimo drugi dan v dolino Cimoliano.

Odšli smo k škrbini del Casone, ki leži med Torrionom in Cimo Barbe. Med Portonom in Cimo Barbe je tudi škrbina, ki pa kot prehod ne pride v poštev, ker pada proti severu v strmih stenah v Giafsko krnico. Zapadno Torriona je Forcella da lis Busis. Škrbina, ki je jako široka, deli neznamenit vrh v dve škrbini, vzhodno in zahodno. Zahodna tvori jako ugoden prehod iz severne karnice Giafske doline v Val Monfalcone. Za ta prehod zapustiš stezo, ki pelje na sedlo Scodavacca, pred zadnjo strmino in prečkaš pod severnim pobočjem Monfalcon di Forni prodišče. Po prodišču sva z Deržajem leta 1929. dosegla v dobri uri vrh škrbine.

Ker deli severovzhodni greben Torriona obe Giafski krnici, je škrbina del Casone edini prihod iz doline Monfalcone v vzhodno Giafsko krnico.

Po strmim prodišču smo v dolgih skokih hiteli v krnico in prečkali desno k našemu »domu« v steni Cime dei Pecoli. Kuhali in kramljali smo dolgo v noč. —

Solnce je stalo visoko na nebu, ko smo 11. VIII., težko otovorjeni, sopihali proti Forcelli del Casone. Pod strmim prodiščem smo počivali in še enkrat pregledali vrhove Forniske skupine. Prijateljka sta bila prejšnji večer odšla na škrbino dei Pecoli, da določita točno lego Cime dei Pecoli in ogledata možnost prehoda v dolino Monfalcone. Prehod je s prtljago težaven in zamuden. Ustvarili smo si jasno sliko vse skupine.

Giafsko krnico obkrožajo od vzhoda proti zahodu sledeči vrhovi: Urtisel Est, škrbina Urtisel, Urtisel Ovest, škrbina dei Pecoli, Cima dei Pecoli, Porton di Monfalcon, Cima Barbe, škrbina del Cason,

Torrior in njegov severovzhodni greben. Zadnji stolp tega grebena se imenuje Torre di Forni.

Po napornem vzponu smo končno prispeli k vodi na gornji pašni polici monfalconske doline. Z zadovoljstvom smo odložili težko breme in se zleknili v mehko travo. Tudi »selitve« vsebujejo prijetne trenutke.

(Konec prih.)

Jos. Wester:

Goethe v Alpah

(Dalje in konec)

III. Tretjič na St. Gotthardu

Goethe je v spremstvu svojega švicarskega prijatelja, slikarja Henrika Meyerja, l. 1797 iznova potoval po Švici. Dnevnik in pisma o tem potovanju je objavil v zbirki »Aus einer Reise in die Schweiz — im Jahre 1797.« Zapiski v tem dnevniku so aforistične beležke, pisane v lapidarnem, dandanes bi rekli, v brzojavnem slogu. Značilno v teh zapiskih je, da Goethe v njih pogosto omenja svoja mineraloška in geološka opazovanja, tako da zgolj osebni dožitki stopajo povsem v ozadje.

Zapisek s St. Gottharda se glasi:

»V torek, dne 3. oktobra.

O poldevetih iz Hospitala navkreber. Videli smo sljudovec (Glimmerschiefer) in mnogo lepega kremenca ter prvi sneg. Lep, širok, enakomeren slap je drl po sljudastih pločah... Lepo solnce. Gola prazna dolina, prepadne preperele plati. Ogromne, povsem gladke stene plenivega granita. Preko velikih gmot, ploč in balvanov iz iste kamenine je drl zopet drug slap. Prav polagoma smo se bližali vrhu. Močvirje, sljudov pesek, sneg. Vse naokrog vrvi od vlage. Jezera.

Patra Lorenca sem našel še tako čilega in dobre volje kakor pred dvajsetimi leti;¹ veselila me je njegova pametna in trezna sodba o sedanjih razmerah v Milanu. Že nekaj let sem imajo spominsko knjigo (Stammbuch). Kuharica kupčuje z rudninami. Pokazala nam je veliko množico adularjev.² Povedala je, odkod jih dobiva. Mineraloške mode se menjajo: najprvo so izpraševali po kremenčevih kristalih, nato po živcu (Feldspat), za tem po adularjih, zdaj pa po rdečem skorilu (Schörl, Titanit)...

Po obedu smo krenili zopet navzdol ter smo prišli tako lahko in naglo v Hospital, da smo se čudili; tak učinek smo pripisovali planinskemu zraku. Doli gredé smo opazili čudno rogljate vrhove za Realpom; ti nastajajo, če zgornji robovi nekaterih granitnih sten

¹ T. j. l. 1775 in l. 1779.

² Adular je različek živca (Feldspat); skoril (Schörl) je zvrst turmalina. Goethe zamenjava turmalin s titanitom.

preperevajo, drugi pa ostanejo, kakor so. Vreme je bilo čisto jasno. Iz soteske ob Reussi so se od Hudičevega mostu dvigale goste megle, ki so se pa takoj na gorsko pobočje ulegale.«

Naj dostavimo še opazko iz teh »švicarskih zapiskov«: »Napačno je pri pešačenju, če se potnik dovolj pogosto nazaj ne ozira, zakaj s tem izgubi najlepše poglede.« In v pismu za Schillerja z dne 14. oktobra modruje Goethe: »Potovanje je slično igri, vselej je združeno z dobičkom in izgubo . . . Potnik pridobi več ali manj, kakor se nadeja, lahko nekaj časa brez škode pohajkuje, nato pa je zopet primoran, da za trenutek svoje moči zbere. Za narave, kakršna je moja, ki se rade ustalijo ter se stvari trdno oklenejo, je potovanje neprecenljive vrednosti: ono oživlja, popravlja, poučuje in izobrazuje.«

IV. Na Brennerju

Da bi se odtegnil dušljivemu okolju v svoji ožji domovini, ki ni dopuščalo, da bi se mu duh svobodno razkrilil — takrat je snoval svoji veliki dramatski deli »Ifigenijo« in »Tassa« — je bil Goethe dne 3. septembra l. 1786 zarana skrivoma odpotoval iz Karlovih Varov ter je v največji naglici hitel proti Italiji, kamor ga je že več let gnalo nevzdržno hrepenenje.

Južno od Münchena se je približal alpskemu svetu. V dnevniku, ki ga je objavil v svoji »Italienische Reise«, v tem klasičnem potopisu svetovnega slovstva, pravi: »Tu se mi je odprl nov svet. Bližal sem se gorovju, ki se mi je polagoma razkrivalo.« Pri Walchenskem jezeru je pozdravil prve zasnežene vrhove: »— na moje začudenje, da sem že tako blizu snežnikom, sem izvedel, da je včeraj v tej krajini grmelo, treskalo in na gorah snežilo. Ti podnebni pojavi so nam dajali upanje na boljše vreme, prvi sneg je napovedoval premembo atmosfere. Skalne čeri, ki me obdajajo, so zgolj apnenec, najstarejši, ki še ne vsebuje nikakih okamenin. To apnensko gorovje se vleče v ogromnih nepretrganih vrstah od Dalmacije do St. Gottharda in še dalje. H a c q u e t³ je večji del tega gorovja prepotoval.« Tako se glasi dnevniški zapisek v Mittenwaldu na znožju Karwendelskega gorovja dne 7. septembra.

Naslednjega dne zvečer pa nadaljuje na Brennerju:

»Naposled sem dospel semkaj, takorekoč prisiljen, na počivališče, na miren kraj, kakor bi si ga mogel le želeti. To je bil dan, ki ga

³ Baltazar Hacquet, marljivi raziskovalec Vzhodnih Alp, zlasti našega planinskega sveta, je do l. 1787 bival v Ljubljani kot profesor anatomije. Dotlej je bil objavil prve 3 zvezke »Oryctographia Carniolica« (1778—1784), »Mineralogisch-botanische Lustreise von dem Berg Terglou in Krain zu dem Berg Glockner in Tyrol« . . . (1783) in »Physikalisch-politische Reise aus den Dinarischen . . . in die Norischen Alpen« (1785). Goethejeva omemba se nanaša bržčas na zadnje navedeno Hacquetovo delo, ki vsebuje odstavke o geološki tvorbi Alp. W.

moremo leta in leta v spominu uživati. Ob šestih sem bil ostavil Mittenwald, oster veter je bil jasno nebo popolnoma očistil. Bil je mraz, kakršen je le v februarju dopusten. Zdaj pa v sijaju vzhajajočega solnca temni, s smrečjem porasli obronki v ospredju, vmes sive apnenske pečine, v ozadju pa zasneženi najvišji vrhovi na globoko-modri nebesni sinjini: to so bili prekrasni, vedno se menjajoči prizori...

Pri Zirlu se peljemo navzdol v Insko dolino. Položaj je nepopisno lep, visoki solnčni vzduh ga je delal kar veličastnega. Postiljon se je bolj žuril, kakor sem jaz želel; ni še bil pri maši ter jo je hotel v Innsbrucku — bil je Marijin praznik (Mali Šmaren) — tem pobožnejše opraviti. Tako je voz ropotal navzdol proti Inu mimo Martinje Stene,⁴ strmo prepadne ogromne apnenske pečine. Na mesto, kamor je bil baje zablodil cesar Maks, bi se jaz upal pač brez angelov priti tja in nazaj, četudi bi bilo to zločinsko drzno podjetje...

Od Innsbrucka navzgor postaja vedno lepše; tu ne zaleže nikako opisovanje. Na povsem uglajenih potih se dvigamo po klancu, ki nudi očem nešteto izprememb. Če drži pot tik najstrmejše pečine, da, celó vsekana je vanjo, vidiš na nasprotni strani zložne podanke, da se more na njih polje še zlahka obdelovati. Vasi, hiše, hišice, kočje, vse lepo pobeljene, se vrsté med njivami in sečmi po visokem in širokem pobočju. Kmalu dobi krajina vse drugo lice: kar se da izrabiti, postane pašnik, dokler se tudi ta ne izgubi v strm obronek...

Vedno bolj se je temnilo; posameznosti so se gubile, gmote so se kazale vedno večje in veličastnejše. Končno, ko je vse kot globoka tajna slika pred menoj vrvelo, sem zdajci zopet opazil visoke snežne vrhove, obsevane od meseca. Zdaj pričakujem, da bo jutro razsvetlilo to skalno sotesko, ki sem v njej zažet na mejnem prevalu juga in severa.

Dodati hočem nekaj opazk o vremenu, ki mi je morda prav radi tega tako naklonjeno, ker mu posvečam toliko pažnje. Na ravnem dobivamo dobro ali slabo vreme, ko je že gotovo, v gorovju pa smo prisotni, ko šele nastaja. To sem često doživel, ko sem se na potovanjih, izprehodih, na lovu mudil dneve in noči v gorskih gozdovih, med pečinami. Pri tem se mi je porodil čuden domislek (Grille), ki ga tudi za nič drugega ne maram izdajati...

Če gorovja bliže ali iz večje dalje opazujemo ter gledamo njih vrhove, kako jih zdaj solnčni soj ožarja, zdaj megle zastirajo, kako buče ob njih vihartni oblaki, kako jih deževne pójavice⁵ šibajo, kako jih krije sneg, tedaj pripisujemo vse te pojave ozračju, ker njega

⁴ Martinswand, strma apnenska stena (1113 m) nad vasjo Zirl; tu je bil cesar Maks I. (1459—1519), zadnji vitez, na lovu zašel na prepadno skalo ter ga je baje angel varuh v osebi nekega lovca rešil.

⁵ Pójavica (pójalica), dež, ki ga veter pója; nem. Regenstrich, Strichregen.

gibanje in premembe prav dobro vidimo in doumevamo; gorovja pa stoje pred našimi vnanjimi čutili nepremično v svoji navadni obliki. Smatramo jih za nekaj mrtvega, ker so okorela, mislimo, da so nedelavna, ker mirujejo. Jaz pa si že dalj časa ne morem kaj, da ne bi prememb, ki se pojavljajo v ozračju, večidel pripisoval nekemu njih notranjemu, tihemu, tajnemu delovanju. Mislim namreč, da zemeljska gmota sploh in zlasti njene iz nje moleče podstave ne izvajajo stalne, vedno enake privlačnosti, temveč da se ta privlačnost pojavlja v nekakem utripanju, tako da se le-tá po nujnih notranjih, morda pa tudi po slučajnih vnanjih vzrokih zdaj jači, zdaj zmanjšuje... Če se ta privlačna sila le za malenkost zmanjša, nam znižani tlak, zmanjšana prožnost zraka ta učinek takoj nakaže. Ozračje ne more več nositi vlage, ki je v njem kemično in mehanično porazdeljena, oblaki se povesejo, deževje se ulije in nalivi se sipljejo na zemljo. Če pa gorovje svojo težnost pomnoži, se prožnost zraka takoj zopet popravi in pojavita se dva važna fenomena. Gore zbirajo krog sebe ogromne plasti oblakov, jih pridržujejo kot nekake drugotne vrhove močno in togo nad seboj, dokler se, določeni po notranjem boju električnih sil, ne razpuste kot nevihte, megle in dež; na preostanek nato učinkuje prožni zrak, ki je zopet zmožen, da več vlage váse sprejme, razkroji in predela. Videl sem prav razločno, kako je tak oblak ginil: visel je ob najstrmejšem vrhu, obsevala ga je večerna zarja. Prav polagoma so se njega konci trgali od njega, nekaj kosmov je odfrlelo ter se dvignilo v višino; ti so se razgubili in tako je polagoma izginil ves oblak ter se mi je pred očmi od nevidne roke takorekoč odpredel kakor kodelja...

Priznati moram, ker je bilo moje potovanje pravzaprav beg pred neprilikami, ki sem jih prestal pod 51°,⁶ da sem se nadejal, priti pod 48° v pravi Gosen.⁷ Toda motil sem se, kar bi bil lahko že prej vedel. Zakaj podnebja in vremena ne povzročá samo polarna višina (zemeljska širina), temveč gorske vrste, zlasti one, ki sečejo dežele od vzhoda proti zapadu. V le-téh se dogajájo vedno velike izpremembe ter morajo radi tega dežele, ki leže proti severu, največ trpeti. Tako se zdi, da je bilo vreme za ves sever skozi to poletje določeno po veliki alpski vrsti, na kateri te vrstice pišem. Tu je zadnje mesece venomer deževalo... V Italiji so imeli baje lepo vreme, dá, kar preveč suho.

Zdaj še nekaj besedi o rastlinstvu, ki je v raznih ozirih zavisno od podnebja, gorske višine, vlage. Jabolka in hruške visé že pogosto

⁶ Na 51° sev. širine leži Weimar, kjer je Goethe takrat stalno bival kot minister in tajni svetnik na vojvodskem dvoru; Brenner pa je na 47° sev. širine.

⁷ G o s e n , rodovitna pokrajina v Spodnjem Egiptu, kjer je bil po svetopisemskem poročilu očak Jakob naselil svoje Izraelce, odkoder jih je pozneje Mozes odvedel v »obljubljeno deželo«.

v dolini pred Innsbruckom, breskve in grozdje pa prinašajo z Laškega ali bolje iz Južnih Tirolov. Okoli Innsbrucka pridelujejo dosti turščice in ajde. Na pobočju Brennerja sem videl prve macesne, pri Schembergu⁸ prvo limbo.

V pogledu rastlin se čutim še povsem učenca. Do Münchena sem res mislil, da vidim le navadne rastline. Seveda moja brza vožnja podnevi in ponoči ni bila ugodna za natančnejše opazovanje. Sicer imam svojega Linneja⁹ pri sebi ter sem si njegovo terminologijo dobro vtepel, toda kje naj dobim časa in miru za določevanje (Analysieren), kar itak ne bo, če se prav poznam, nikoli moja močna stran. Zato si bistrim pogled za splošno in ko sem pri Walchenskem jezeru videl prvo »Gentiano«, mi je zbudilo pozornost, da sem tudi dotlej našel nove rastline najprej ob vodi.«

V nadaljnjem zapisku Goethe omenja, kako vpliva razlika gorske višine na rast in razvitek nekaterih rastlin, ki se v višjih legah bujneje razvijajo ko v nižini; dalje razpravlja o geoloških in mineraloških pojavih ter ugotavlja, da ta gorska vrsta sestoji pretežno iz sljudovca in granita. Naposled pa dodaja še kratko etnografsko oznako Tirolcev:

»Narod je čvrst in odkritosrčen. Postave so si dokaj enake; ženske imajo rjave, lepo odprte oči in prav dobro začrtane obrvi, moški pa plave in široke. Zeleni klobuki med sivim skalovjem dajejo moškim vesel izraz; nosijo jih okrašene s trakovi ali širokimi prevezami (Schärpen) iz svile z resicami, ki jih z iglami zelo lično pripenjajo. Tudi ima vsak cvetko ali pero za klobukom. Nasprotno pa se ženske pačijo z belimi bombažastimi, kocastimi, jako širokimi kapami... Imel sem priliko videti, koliko važnost pripisujejo preprosti ljudje pavjim peresom, sploh, v kaki časti imajo vsako pisano pero. Kdor bi hotel po tem gorovju potovati, bi moral takih peres s seboj imeti. Táko o pravi priliki podarjeno pero bi nadomestilo najboljšo napatnino...«

Zdaj izločim iz zavoja (raznih spisov, ki sem jih bil prinesel iz Karlovih Varov) »Ifigenijo« in jo vzamem s seboj v lepo, toplo deželo (Italijo) kot spremljevalko. Dan je tako dolg, razmišljanje nemoteno in krasni prizori okolice nikakor ne odrivajo pesniškega občutja, temveč ga, spremljani od kretanja v prostem zraku, le tem hitreje zbujaajo.«

*

⁸ Schemberg, prav: Schönberg (1014 m), vas južno od Innsbrucka.

⁹ Karl Linné, švedski prirodopisec (1707—1778), stvaritelj sistematične botanike; uvedel je dvoimensko poimenovanje rastlin. Goethe je imel s seboj bržčas Linnéjev spis »Genera plantarum« (Rastlinske vrste), ki je izšel v nemškem prevodu l. 1775.

Več pozornosti kakor treba — utegne kdo poreči — smo posvetili Goetheju kot alpinskemu potopiscu, češ, da Goethejev slog ni več po ukusu sodobne alpinske literature. Na tak očitek bi pripomnili: Res je, da se je v teku poldruega stoletja, odkar se je pričela alpinistika gojiti tudi kot znanstvena stroka, raziskovanje alpskega sveta povzpelo do neslutene višine in da se je izraznost, pogojena in obogačena po znanstvenih izsledkih v vseh prirodznanskih in tehničnih panogah, vsestransko izpopolnila in pomnožila; vendar so nam zadevni spisi tako globoko dovtetnega in živo tvornega duha, kakršen je Goethe, še vedno vzor, kako naj bi planinski potnik naravo, svojo veliko mater, opazoval ter spoštoval in kako naj bi opisovanje svojih gorskih hodov pragmatično prepletal s skromno omembo svojih osebnih dožitkov in s stvarnimi pogledi na vsakršne pojave prirodznanskega, narodopisnega in kulturnega značaja. In če smo z zgornjimi primeri Goethejevega opazovanja, doživljanja in opisovanja zbudili v naših čitateljih to zavest, smo — tako se vsaj nadejamo — tudi mi slovenski planinci dostojno proslavili spomin Goethejeve stoletnice.

Uroš Župančič:

Moje zimske ture in plezalni poskusi

(Nadaljevanje in konec)

Teden pozneje, 23. maja, sva se peljala s Sanditom v Mojstrano. Ponoči sva nadaljevala pot skozi zasneženi Kot in dalje pod stenami Rjavine po trdem snegu skozi Pekel do Staničeve koč. Noč je bil lepa — mesečna. Malo sva se okrepčala in zadremala v koči; ob 3. zjutraj sva bila zopet na nogah in sva koračila proti ledeniku, — prečkala sva ga do kamina, ki pelje od ledenika proti sedlu med Malim in Velikim Triglavom. Ta kamin smo imenovali po Müllerju, ki se je (1930) smrtno ponesrečil na tem mestu, Müllerjev kamin. Skozenj sva po ledu prišla na greben. Nevarno mesto je bilo pred Vodnikovo ploščo: velikanska snežena opast, ki je v širini treh metrov visela preko grebena; drugi dan se je odtrgala in zgrmela v dolino. Pri tej plošči sva imela mnogo dela; potem je bila pot lahka in skoro (ob $\frac{3}{4}$ na 6.) sva bila na očaku Triglavu.

Stolpa se ni videlo prav nič iz snega. Solnce je bilo gorko, ozračje brez vetra, zato sva se zleknila in opazovala naše in tuje velikane, ki so žareli v jutranjem solncu. Kmalu sva se morala vrniti prav radi solnca; bala sva se, da nama staja sneg in otežkoči povratek.

Vrnila sva se po isti poti skozi kamin, nato sva prečkala pod stenami na Kredarico. Veselje je zavladalo v koči; saj sva bila v letu 1931 prva na Triglavu. Tudi druge sva opogumila. Vrnila sva se čez Rež in skozi Kot v Mojstrano. Po strminah v Peklu in v Kotu sva prav hitro smučala — sneg je bil trd. Ponosna sva bila na uspeh; zato sva si pri Rabiču v Mojstrani privoščila vseh dobrot.

*

Dne 13. junija sem šel sam proti večeru skozi dolino Bele proti Presedljaju in dalje na Korošico. Luna mi je svetila in imel sem čas opazovati naravo, ki

počiva. Všeč mi je bila nedostopna in nepreplezana strma severna stena Arzenika, ki tako ponosno in izzivalno zre na turista-plezalca. Ob ½10. sem prismočal na Korošico. Noč sem dobro prespal v miru in na gorkem v novem Kocbekovem Domu.

Drugi dan sem vstal rano v jutro. Dan je bil oblačen in težke goste megle so se valile po dolinah. Splezal sem po južnem grebenu na Ojstrico; prišel sem na vrh ob 5. zjutraj po enourni prijetni pleži. Vsled megle ni bilo razgleda in zeblo me je. Zato sem nadaljeval pot proti Škarjam. Izgubil sem markacijo in v megli sem komaj izsledil vrh Planjave; šel sem dalje po grebenu do roba, ki se vidi s Kamniškega Sedla. Od tu sem splezal navzdol po kaminu, ki je bil zelo krušljiv, in po pesku na pot. Med potjo sem še prelezal one stolpiče na Sedlu. V koči sem se okrepljal. Čakal sem solnca, a ni ga hotelo biti. Zato sem moral v megli nadaljevati pot proti Brani. Ubral sem jo kar po grebenu, ki se vleče s Sedla proti vrhu. Ker ni bilo razgleda, sem se spustil na Kotličice in skozi Žmavčarje po grapi k Žagani Peči in v Bistrico.

*

Mesec pozneje, 20. junija, sem prvokrat stopil v raj slovenske zemlje — v Martuljek. Tu ni kričeče civilizacije, tu je še neoskrunjena — narava. V takem gorskem kotu se človek počuti domačega, vezan le nase in na svoje zmožnosti. Tu si sam svoj vodnik. Tak naj Martuljek tudi ostane!

S Sanditom sva vzela s seboj šotor in sva šla v srce Martuljka — gori visoko pod stene mogočne Široke Peči — Za Ak. Postavila sva si na zadnji zelenici pod mogočnim macesnom-samcem svojo hišo. Uživala sva naravo v tišini; večerna zarja naju je zazibala v sladki sen.

Zjutraj, ko še ni posijalo solnce, sva se zbudila, pospravila svoje stvari in se pripravila za nadaljnjo pot. Prestopila sva preko večjih snežišč v skale in plezala na vrh Malega Dovškega Križa. Razgled je bil mogočen in nepozaben. Vsi znameniti vrhovi so ležali pred menoj. Sedela sva in gledala. Nič naju ni motil težak in temen oblak, ki se plaval nad Oltarjem. Postajal je večji in vedno bolj je nama grozil. Zato sva se poslovila — čeprav težko — in se spustila po grebenu, ki je precej nasekan, na Široko Peč, kjer sva dobila v omarici vizitko Čermaka in Dvorskega. Prva, ki sta hotela spoznati naš Martuljek, nista bila domačina.

Ker se je obetala nevihta, sva brzela dalje po grebenu proti Strmatarici in po ozkem in strmem, zasneženem zatrepu navzdol. Pozor! Vrhutega je pričelo grmeti in deževalo je vedno bolj. Na sedlu med Strmatarico in Kukovo Špico sva kljub dežju odložila nahrbtnike in pohitela še na Kukovo Špico. Dež naju ni oplašil, pač pa elektrika, ki se je nabirala v ozračju, da je sršelo iz las, cepina in rok. Zato sva jo hitro odkurila do nahrbtnikov in dalje po snegu in produ v Vrata. Vsa premočena sva prišla do senikov; vedriti zdaj ni bilo treba, ker je dež ponehal in kmalu posijalo solnce.

*

Čez teden dni, 27. junija, naju je zopet peljala steza v Martuljek. Zavila sva po ozki kozji stezi in po plazeh prenočit na ono mesto, kjer sva bivakirala že zadnjič pod šotorom.

Zgodaj zjutraj sva se odpravila dalje po prodiščih in snežiščih pod Dovškim Križem. Preprečkala sva tja do Ponc. Ko sva sekala stopinje v led, naju med delom presenetli gams, ki se je v silnih skokih poganjal po ledu navzdol. Pred široko špranjo je za trenutek postal, a se pognal dalje. Občudovala sva žival,

kako spretna je na trdem zledenelem snegu. Niti enkrat ji ni spodrsnilo — in v kakšnem diru jo je gnalo nizdol!

Iz snega sva zavila na desno v strm, rdeč kamin. Spodaj je bilo še vse polno snega, proti vrhu pa je bil poln ledu in kamenja. Morala sva prav previdno plezati proti grebenu; kmalu sva izstopila pri zanimivi skali, ki se imenuje Kačji Jezik. Tu sva malo počila in se okrepčala. Imela sva časa in opazovala sva greben med Dovškim Križem in Škrlatico; grozno je nazobčan in našagan. Nadaljevala sva pležo po grebenu na Mali Dovški Križ. Plezarija ni nevarna; ker so oprimki pogosti in sigurni, sva kmalu priplezala na vrh. Zdaj sva morala hiteti, če sva hotela danes priti v Aljažev Dom. Hotela pa sva si od blizu ogledati zloglasni greben. V nemškem vodiču sem čital, da je to najdaljši in najtežji greben v Julijskih Alpah. Zato naju je gnala radovednost, da sva brzela dalje. Skala je bila trdna, oprimkov v izobilju, hitro sva pridobivala na terenu in sva bila v dveh urah z Malega na Velikem Dovškem Križu. V škrinjici sva dobila podpisane dr. Juga, ki je sam preplezal ta greben.

Mudilo se je nama, zato se nisva obotavljala. Z vrha sva se spustila po rdečem pesku na levo proti Zadnjemu Dolku med Rokavom in Škrlatico. Nato sva iz peska prečkala po ozki polici na desno, tako da sva prišla na greben na njegovi najnižji točki. Obšla sva ostre stolpiče zdaj desno, zdaj levo v smeri plezanja. Nato sva stopila prav na greben in sva plezala po ozki in dolgi špranji dalje. Skala je bila še dosti kompaktna, toda oprimkov je bilo zelo malo in pleža je bila težka in izpostavljena. Zato sva prečkala preko grebena na stran proti Dnini; tu je bila skala sicer bolj krušljiva, ali prijemov je bilo za noge in roke dovolj. Nekaj časa sva plezala na tej strani, toda kmalu sva morala prečkati nazaj na stran proti Dolku.

Kritično mesto je bilo, ko sva plezala na najvišjo točko grebena — tu sva se zaplezala. Nisem mogel naprej drugače kakor tako, da mi je Sandi z rameni in glavo nudil sigurno stopnjo. Premagala sva to kritično mesto in kmalu sva stopila na najvišjo točko grebena. Potrebna sva bila počitka in okrepčila. Vsedla sva se in začela prazniti svojo skromno zalogo. Medtem je Sandi slikal na vse strani, jaz sem delal možica, v katerega sva vrgla tudi podpise. Imela sva priliko občudovati planinske orle, ki so edini v naših Alpah. Krožili so mogočno nad Rokavom.

Z Velikega Dovškega Križa do tu sva plezala 3 ure. Ura je bila že 5 poldne, imela pa sva še dolgo pot pred seboj. Zato sva se spustila navzdol na drug stolpič — tu je bila skala trdna in hitro sva napredovala. Oddahnila sva se šele, ko sva prestopila v grmado Škrlatice. Pozno je že bilo in morala sva hiteti navzgor. Po kaminih, ki so imeli mnogo oprimkov, sva prišla na polico, nad katero se je dvigala velikanska gladka glava. Polica je vodila levo in desno okoli glave. Na desno ni bilo prehoda, zato sva šla na levo in kmalu sva po ozki poči prišla na cilj. Ura je kazala točno 8 zvečer.

Za greben z Velikega Dovškega Križa do Škrlatice sva rabila 5 ur, za celo turo pa 16 ur. Vesela sva bila uspeha; to dolgo turo sva izvršila v enem dnevu, drugi jo delajo navadno z bivakom na Velikem Dovškem Križu. To je za naju ponosno zadoščenje!

Plezanje je izpostavljeno in nevarno, pa zanimivo. Treba je samo najti prave prehode, pa se pride na eni ali drugi strani grebena hitro naprej. Bila sva ves čas pleže dobre volje, zato se nama je delo zdelo lahko. —

Ko sva se na vrhu okrepčala in malo odpočila, sva jo ubrala po poti v Vrata, kjer naju je pozdravila domača hostarska godba. Večer je minil v smehu in zabavi. Tak odmor sva si pač zaslužila.

2. avgusta 1932.

Zjutraj zarana sva s Sanditom mlela s kvedrovci pod čez Prag. Vstopila sva v Nemško smer. Ker sem spodnji del že opisal, bom nadaljeval s tem, kar je novega. Ko sva priplezala do stolpov, sva prečila sneg in vstopila v skale na levi strani snega. Plezala sva po polici na levo, nato po špranji navzgor, dokler se ni končala v previsu. Pod previsom vodi na desno ozka polica, ki je edini izhod. Odložil sem nahrbtnik in sem s trenjem obleke prišel po polici okoli trebuha. Za robom je bilo vse lažje in tudi izstop je bil že viden. Po ploščah, ki so precej nagnjene, sva prečila še malo v desno; prišla sva pod steno, nato v levo pod izstopni previs. Odložil sem nahrbtnik in se vzel v previs — vedel sem samo, da so nad izstopom klini. Iščem jih, a zaman; poskusim, se dvignem in šlo je: bil sem na varnem. Še tovariš in oba sva preplezala Zimmer-Jahnov smer. Izstopne klina sva opazila 5 m pod najinim izstopom. Obula sva si kvedrovce in sva kmalu izstopila na desni strani Slovenskega stolpa.

9. avgusta 1932.

Imela sva v načrtu, da preplezava Bavarsko smer v Triglavski steni. Vstopila sva tik pod Črnim Grabnom v bele plati in sva plezala v levo navzgor do prvega klina. Težka je pot navzgor; levo ali desno — povsod težko. Šlo je na desno do peči, ki vodi navzgor. Strma, težka mesta sva premagala z živo lestvico. Kmalu sva prišla v desno, do krušljive police, ki dovede do stolpa; tu je možic. Po ozki in eksponirani polici sva prečila v desno in prišla v dno Črnega Grabna. Nato malo navzgor, a kmalu na levo po polici ven iz te črne grobnice. S police po strmí peči navzgor do drugega možica. Od možica po lažjem terenu še navzgor; kmalu sva prečila na Nemški steber in dalje pod okni v Zimmer-Jahnov izstop.

4. septembra 1932.

Sam sem šel po slovo od Triglavske stene.

Vreme je bilo žalostno; zato sem si tudi jaz izbral žalosten posel: šel sem obiskat pod steno vse, ki so padli na potu za svojim ciljem. Vsakega se spominjajo domači, obiskat jih hodijo prijatelji, nobeden ni pozabljen. Ugasnili so telesno; duševno pa še živijo pri nas in nad nami ter nas čuvajo nad prepadi. Veliko jih je — preveč je žrtév mladih ljudi... Zato se ti, človek, pazi in se ne spuščaj v brezupen boj z naravo; narava je nepremagljiva.

Obzor in društvene vesti

Alpiska razstava v Ljubljani

Nad paviljonom »Jc ljubljanskega velesejma¹ je letos od 4. do 12. sept. blesteč nadpis »Alpinizem«. — V rožnem gaju pred paviljonom je stala Knafelčeva tablica z napisom: »Alpiska razstava, ¼ minute«. Če bi sledil puščici, te je po 20 korakih pripeljala v prostrano dvorano, napolnjeno z reliefi, dioramami, slikami, fotografijami, živalimi, kamenjem, rastlinami, kartami in mnogimi drugimi predmeti, ki naj bi planincu in neplanincu na majhnem prostoru predočili alpski svet in njega lepote, živo in mrtvo naravo, vede, znanosti in umetnosti in njih odnošaj do alpskega sveta, strmo alpinistiko v plastiki in sliki in morda še kaj.

¹ 19. prireditelj ljubljanskega velesejma »Ljubljana v jeseni« se je pod pokroviteljstvom Nj. Velič. kralja Aleksandra I. vršila od 3. do 12. sept. 1932 in je obsegala 12 posebnih razstav, med njimi našo alpisko. Posetnikov je bilo okrog 100.000.

Nad vhodom v okroglo dvorano, kjer je bil nameščen Delkinov kartografski oddelek, so v rdečih črkah žareli neminljivi Župančičevi verzji:

»Tam zemlja je naša zakipela,
zahrepenela, v nebo je hotela.
V višino pognala se kot val,

a v naletu pod zvezdami val je obstal.
Tako strmi zdaj sredi višine
okameneli zanos domovine.«

Od tega napisa je splaval pogled na dve lepi skupini na levi in desni strani: že od lanske tujskoprometne razstave znana, mogočna plastika severne Triglavске stene in na drugi strani nova, krasna diorama Martuljka, oboje deli našega mladega samouka, slikarja in plastika Herberta Drogenika, ki si je pred kratkim s skicami plezalnih tur v Kajzeljevi knjigi »Naš alpinizem« utrdil svoj že itak dobri sloves. — Po stenah vse naokrog slike naših znanih umetnikov: alpski motivi, velika platna Koželja, Klemenčiča, Hodnika; akvareli Br. Vavpotiča in Hogleghe, dalje umotvori Schneiderke, Slapernika itd. in nekaj redkih, a odličnih fotografskih posnetkov J. Ravnika, Skerlepa, Kunaverja in M. Kajzelja.

Dve veliki skupini ob stenah sredi dvorane privlačita pozornost: Do stropa razploženo skalno pobočje in na njem vsi glavni zastopniki planinske faune: gams in kozorog, skalni jereb in skalni plezalec, ruševce, beli zajec, planinska kavka itd., vse kolikor mogoče nameščeno med zelenjem in v naravni okolici. — Na nasprotni strani se dva plezalca trudita v strmi steni navzgor. Gornji je dosegel varno ploščad v steni in odtod varuje tovariša, ki pleza niže doli ob kaminu. S to plastiko je bila neplezalcem predočena običajna plezalska situacija.

Naravoslovne vede so bile med drugim zastopane z malo, a izbrano kolekcijo hribin iz naših Alp, ki jih je pater Janez Žgur z ljubljanskega mineraloškega inštituta skrbno in vzorno uredil po geoloških dobah ter s pojasnjujočimi opisi. — V drugi vitrini ob steni so bili razstavljeni planinski polži iz zbirke g. dr. Kušarja; poleg njih v višini nad 1000 m živeči planinski metulji, ki jih je v dveh škatlah odlično namestil znani ljubljanski metuljar g. Rakove. — Sredi dvorane skupina živih planinskih rastlin, ki jih je — kolikor jih je pač še mogel nabrati v pozni sezoni vrh Stola — v lepih skupinah razporedil vrtnar botaničnega vrta v Ljubljani, g. Juvan. — Na dolgem kiosku v zadnjem delu dvorane pa je namestil iz svojega odličnega herbarija celo vrsto vzgledno pripraviranih, v naravnih barvah ohranjenih planinskih cvetk g. dr. Edvard Pajnič. — Za živo cvetlično zbirko se je pod steklom zvijalo na travnih rušah osem živih triglavskih gadov, med njimi tudi zastopnik one kratke, črne rase, ki živi le v znatnih višinah in je pravi alpinist med gadjo zalego.

Če si stopil še naokrog po dvorani, si zasledil zbirko meteoroloških instrumentov, ki jih opazovalec in napovedovalec vremena in vremenskih prilik — za alpinista zelo važna zadeva! — vedno potrebuje.

Tehniko alpinista je pojasnjevala cela vrsta skic — delo inž. Ogrina — ki so predstavljale plezalca v raznih položajih in okoliščinah, kakor jih mora obvladati v skalovitem terenu. Oprema plezalca, vrvi, cepini, plezalniki, dereze, klini, karabinerji itd. so bili tem razstavljeni — sami stari rabljeni predmeti, preizkušeni v snegu in skali, veterani med pomočniki alpinista.

Zadaj v desnem vogalu dvorane je stala s steklom krita dolga miza, kjer je bila razpložena naša alpinska literatura. Poleg vseh letnikov našega Planinskega Vestnika, ki je tvoril impozantno dolgo vrsto lepo vezanih knjig, so ležali vodiči R. Badjure, naravoslovne publikacije F. Seidla, posebni spisi Koprivnika, Kocbeka, Kunaverja, dr. Tume, Kajzelja, dr. I. C. Oblaka i. t. d.; kar je bilo prirediteljem v našem alpskem slovstvu dosegljivega, vse so tu razpložili. Vmes so ležale slike urednika dr. Jos. Tomiška in onih slov. avtorjev, ki so napisali samostojne knjige o alpinizmu ali pomožnih vedah alpinizma.

Poleg te zbirke se je nahajala skupina: naša glasba in gora. Tu so bile razstavljene razne pesmarice, odprte na onih mestih, kjer so natisnjene planinske pesmi (»Oj Triglav, moj dom«, »Na planine, na planine« itd.); tudi »Gorenjski slavček«; slike Aljaža, Foersterja in Sattnerja so predstavljale glavne naše planinske komponiste.

Prav zanimiv je bil zgodovinski del alpinske razstave. Tu je bilo poudarjeno predvsem dejstvo, da so bili prvi alpinisti v naših gorah naravoslovci — Sieber in Freyer kot botanika, istotako naš ožji rojak Karel Zois; dalje znameniti znanstvenik Hacquet itd.; takoj za njimi prvi slovenski alpinist Valentin Stanič.

Na steni nad to skupino smo videli velike slike odličnih naših planincev: Kadilnika, dr. H. Tume, in poleg njiju v isti vrsti poet-alpinist dr. Julius Kugy. Spodaj v vitrini pa sledijo ustanovitelji Slov. Planinskega Društva: »Planinski Piparji«, od katerih še živita Korenčan in Lintner, in njihov znani simbol: ogromna čedra iz lesa. Poleg slike »Piparjev« smo čitali njihov proglas iz l. 1892, kjer pozivljejo k ustanovitvi slovenskega plan. društva. Za Piparji sledi s srebrnim vencem ovenčana podoba Triglavskega župnika Aljaža in blizu njega slika dolgoletnega predsednika SPD in organizatorja dr. Frana Tominška. — Dr. Joh. Frischauf in Fran Kocbek zastopata planinske delavce v Savinjskih Planinah. — V kotu so zbrane vodniške knjižice (koliko zanimivih in znamenitih alpinistov se je podpisalo v njih!) in preproste, deloma orumenele podobe vodnikov Korobidla, Janeza Pečarja, Gregorja Laha, Koširja itd.

Onstran plezalske plastike se nadaljuje historični oddelek »Planinska družba Drenovcev« (Badjura, Brinšek, oba Kunaverja, Tavčarja, dr. Cerkl, Michler itd.); naši prvi zimski alpinisti, prvi smučarji in jamarji ter odlični fotoamaterji so upodobljeni na raznih svojih turah na lepo povečanih slikah Jos. Kunaverja.

Dalje od njih pa je razstavil T. K. »Skala« bilanco svojega prosvetnega dela: seznam predavanj, ki jih je priredil v 10 letih obstoja, in slika dr. Klementa Juga, idejnega vodje sedanje alpinistične generacije, ter podobi še dveh žrtev severne Triglavske stene: Topolovca in Brandta. Pod slikami so razni klini, med njimi znameniti klin dr. Juga s pretrganim koncev vrvi, i. t. d.

V drugi, okrogli dvoranci je Oskar Delkin namestil svoj kartografski oddelek. Na eni strani so kazali zemljevidi nemških tvrdk Freytag & Berndt in Mittelbachs Verlag današnje stanje nemške kartografije; dalje so bila razstavljena znamenita kartografska dela, ki jih izvršuje Eidgenössisches Topografisches Bureau v Bernu. Poleg teh pa so visele naše domače karte, skice Knafelca, Delkina, Badjura, dr. Tume itd. Primerjava enih in drugih del je zanimiva in poučna. Dalje je razstavil Delkin razna orientacijska sredstva za hojo v terenu, kakor razne vrste kompasov, višinomerov, merilce korakov in razdalj na karti, in je z lepimi reliefi ponazoril kartografske projekcije. — Ostali prostor v okrogli dvorani so izpolnjevale umetniške slike in kiosk T. K. Skale, kjer so se tudi prodajale knjige, ki so v zadnjem času izšle v ediciji tega kluba (dr. Tumova, Kajzeljeva knjiga, dr. Tumov zemljevid itd.).

* * *

Tako je bilo v razstavi na vpogled in v pobudo, v dosegljivi meri, prvič zbrano vse, kar spada v področje alpinizma in planinstva sploh. Veščaki prav tako kakor obični veleseljniki so se čudili, koliko takega gradiva premoremo Slovenci; prej smo se zavedali, a tu smo pokazali, da spadamo med prve narode, ako jih presojamo po napredku v planinstvu. Ta zavest in ta tokratni dokaz pa nas ne sme zapeljati v samodopadenje. Ne; razstava »je morda najbolj važna in poučna, ker nam kaže vrzeli, ki jih je treba izpolniti.« Tako pravi v »Veleseljskem vestniku« g. dr. A. Brilej, zaslužni, skrbni zbiratelj predmetov

in zasnovatelj razstave. Gradivo, ki ga je tu razvrstil, »naj bi ustvarilo podlago za nadaljnje zbiranje, raziskovanje in proučevanje«. Naj bi se pa gradivo, kar ga je bilo zdaj zbranega v časovno omejene razstavne svrhe, ne porazgubilo in razneslo v nevidnost ali nepristopnost! — Na istem mestu pravi dr. Brilej: »Letošnja alpinska razstava na velesajmu naj bi bila osnova, temelj našega bodočega alpinskega muzeja. V prvinah predočuje one panoge, ki naj bodo v tem muzeju popolno zastopane. Pokazati želi, kje in kaj naj zbiramo, da ustvarimo zavod, ki bo služil našim alpinistom v pouk in vzpodbudo...«

Razstava je to res pokazala; na nas pa je, da — čuvajoč pridobitve — poprimemo z delom najprej in dosledno tam, kjer smo zaostali.

Ljudevit Stiasny sedemdesetletnik. — V preteklem mesecu je dosegel šolski nadzornik Lj. Stiasny sedemdeseto leto svojega rojstva. V poklicu je bil skozi desetletja povsod znan, cenjen in priljubljen kot šolski nadzornik in plodovit pedagoški pisatelj; ostali čas pa je porabil za obsežna potovanja, ki so ga privedla tudi v daljne kraje (Visoke Tatre, Ural, Kavkaz, Afrika i. dr.); tudi te je prehodil, kjer je le mogel, s palico v roki — peš. Zato je mnogo videl in izkusil. Najraje pa je obračal svojo pot tako, da ga je privedla v planine. Naše domače planine pozna kakor malokdo; kjerkoli v njih, smo ga srečavali svetovno izobraženega, resnega moža, nad vse prijetnega družabnika. Še danes živo sledi našemu planinskemu pokretu; kakor je l. 1926 za naš »Vestnik« (str. 169) spisal članek načelne važnosti »Sugestija in avtosugestija v planinah«, tako je 25 let prej (l. 1901) v njem opisal svoje potovanje »Čez Kavkaško pogorje«; prav zdaj pa je našemu uredništvu izročil obširen rokopis »V Poljskih Tatrah«. Z zadovoljstvom in z zahvalo ga spremljamo v osmo desetletje, upajoč, da ga bomo v lepi skupnosti dokončali.

V nastopnem zabeležimo životopisne podatke, kolikor se tičejo potništva in planinstva našega sedemdesetletnika.

Rodil se je v Kamniku 21. IX. 1862., ondi je pozneje služboval 12 let kot učitelj. V Kamniku se je pokazal kot strasten kolesar. Prepotoval je s kolesom ne samo vso Kranjsko in sosednje dežele, temveč se je peljal tudi v Sarajevo, Dalmacijo, na Dunaj, v Prago, nadalje v Italijo, Nemčijo itd. V letu 1896 je s kolesom prepotoval Rusijo. Prve vožnje je opisal v »Popotniku« z naslovom »Listi slovenskega kolesarja«, a vožnjo v Rusijo v knjigi »V Petrograd«, ki je izšla v Slovanski knjižnici v Gorici.

Hribolazec je postal šele, ko se je v l. 1894. preselil v Radovljico, kjer sta s Hugom Roblekom ustanovila podružnico Slov. Plan. Društva, Nekaj let pozneje se mu je preselil brat iz Dalmacije v Innsbruck, kjer ga je večkrat obiskal. Od tam je delal izlete na bližnje gore; na potu v Innsbruck se je povzpел na Grossglocknerja. — Naše domače planine pa je posetil in jih še poseja — vse.

V l. 1899. je bil na Kavkazu in je prehodil v 7 dneh Kavkaško gorovje. L. 1900 je posetil Vezuvij in pozneje svetovno razstavo v Parizu. Tri leta pozneje je bil zopet 14 dni v južni Franciji, v l. 1905 se je udeležil štiritedenskega izleta »Wiener Lehrerhausvereina«; obiskali so Grčijo, Carigrad in Malo Azijo. Ta skupinski izlet mu je tako ugajal, da se je v l. 1907. peljal s »Thalijo« iz Kiela na Spitzberge in v l. 1909. iz Hamburga v Tanger—Algier—Trst (4 tedenska potovanja). L. 1911. se je pridružil dunajski »Richterreisen« ter zopet obiskal Afriko, Grčijo itd.

Na svetovni razstavi v Parizu v l. 1900 se je prepričal o važnosti poljudno poučnih predavanj, ki se združijo s skioptičnimi slikami. V Krškem je pustil do 30 serij skioptičnih slik z besedilom; odkar je v letu 1924 zapustil Krško, nimajo več takih predavanj, pač pa so te serije jako dobro učilo za krško meščansko šolo.

J.

177 **Petindvajsetletnica Ruške koče.** (Dne 4. septembra 1932). — Ruška podružnica, ustanovljena leta 1901 kot »Podravska«, spada med najstarejše podružnice; v njej so se zbirali v znamenju planinstva narodnjaki ob severni meji Slovenstva in so našli v zelo probujenih in zgodovinsko znamenitih Rušah svoje dobro zatočišče in ugodna tla za razmah. Vse narodno in planinsko delo se je tu zasedrilo tako trdno, da vodijo to podružnico od njenega postanka do danes isti možje, oziroma njih bližja in daljnja družina. Na občnem zboru leta 1902 (19. marca) vidimo med člani imena, ki imajo še danes prav isto veljavo (n. pr.: Viktor Glaser, cand. iur. Milan Gorišek, Grizold, Dav. Lesjak, Lichtenwallner, stud. agr. Pahernik Fran, Sernc, Alfonz Zabeo). Podružnica se je takoj lotila krepke propagande; leta 1903. je zgradila 37 m visoki Žigertov stolp na Žigertovem vrhu (1345 m) kot od daleč in do daleč vidno razgledišče slovenskega planinstva; otvoril ga je 6. septembra 1903 načelnik D. Lesjak in odslej so ga posečali tisoči (samo 17. julija 1904 je bilo na njem nad tisoč posetnikov!), dokler ga ni v noči med 23. in 24. novembrom 1904. podrl silen vihar. Stolp je padel, silno zanimanje za Pohorje pa je ostalo. Zato je podružnica, realno računajoč, sklenila, da čimprej postavi, ne nov stolp, ampak primerno planinsko kočo, in sicer na starih zgodovinskih in posvečenih tleh, na krasni jasi pri stari cerkvi sv. Areha. Leta 1907 je bila koča postavljena in 8. septembra tistega leta so jo slavnostno otvorili. Zbralo se je pri njej silno ljudstva, otvoril jo je isti načelnik Dav. Lesjak in v raznih govorih se je poudarilo, da je ta koča, zgrajena v pristnem pohorskem slogu, po pravici in pravilno dobila ime »Ruška koča«; kajti ideja o stavbi je vzkliła v Rušah, prebivalci te župnije so za stavbo največ žrtvovali in Rušani veljajo že dolgo vrsto let za najzavednejše Pohorce. Koča je hitro postala zbirališče in posetišče vseh pohorskih potnikov; podjetni Rušani so z izborno postrežbo znali privabiti vsakogar, zato se je ob Ruški koči pri Sv. Arehu razvila pravcata naselbina, z vilo »Planinko« in s »Čandrovo kočico«, poleg gospodarskih poslopij.

Letos se je torej obhajala petindvajsetletnica Ruške koče. Vzorno so za 4. september vse pripravili Rušani, gospodje in gospe, na prvem mestu seveda načelnik podružnice, sedaj župan, še vedno mladeniški Davorin Lesjak, s sobrogo, njemu ob strani vsespretni in neumorni domačin, strokovni učitelj Ivan Robnik. Ob koči in na trati so vzrasli šotori, so nastale kuhinje, odri; v notranjih prostorih se je kuhalo, peklo, cvrlo, pretakalo; pristni domači pesniki so skovali šaljive napise, dekliške roke so pletle vence, šopke in z njimi krasile vse zgradbe. Ob krasnem jutru so prihajale stotina za stotino (najtehtnejša se je pri kuhinji nad kletjo udomačila že na predvečer in vso noč!), zasedle so kočo in šotore, posedle klopi na trati, trato, rob gozda in gozd. Pestra slika, živahno kretanje, veseli vriski! Polurno zresenje, ko je tajnik Prosvetne zveze, g. Kavčič, opravil v cerkvi sv. Areha planinsko mašo. Nato se množice zgrnejo okrog odra, nanj pa stopi, burno pozdravljen, starešina vse prireditve, načelnik Dav. Lesjak, ki z očetovskimi besedami pozdravi vse navzoče, imenoma razne dostojanstvenike; besedam se je poznalo, kako učinkuje nanj spomin, da je ravno on pred 25 leti otvarjal kočo... Za njim je v slavnostnem govoru s točnimi stvarnimi podatki, poživlajoč jih s čustveno navdušenostjo, razgrnil pred zbranimi zgodovino teh 25 let živega življenja in delovanja Ruške podružnice g. Ivan Robnik; svojo nalogo je rešil izborno. Za njim je podružnici toplo nazdravil župan mariborski, g. Dr. Fr. Lipold, ki je slavil vsem vzorno narodno zavest Rušanov. Častitke so podružnici izrekli še: Osrednji odbor SPD (brzojavno), v imenu Mariborske podružnice g. inž. Jos. Jelenc, za Slovenjebistriško podružnico g. Žuraj, za Aljažev klub g. Kavčič, za Pohorski dom g. Kramberger, za Počitniški dom kraljice Marije rav. Sl. Dimnik, za Smučarski klub g. Parma, zaključno za vse Slovenstvo ter slovensko in jugoslovansko planinstvo urednik Plan. Vestnika rav. Dr. Jos. Tominešek.

Zasvirala je Šmartinska godba in oglašali so se pevci; ob izborni postrežbi se je pričelo opoldansko počivanje in okrepčanje. Namah pa je vso pozornost obrnila nase pristna pohorska »ohcet«, ki se je z vso izvirno pripremo pričela pomikati sem od Čandrove koče; vsa čast prirediteljem, ki so zbrali pravo narodno nošo in oživili stare običaje! Nato so nastale po kočah, pri mizah, na trati sklenjene družbe; nad vsemi so se razlegale prave domače pohorske pesmi, godba pa je kajpada znala svirati tudi moderne komade.

V prvih popoldanskih urah se je občinstvo pričelo razhajati, ravno pravočasno, če je hotelo uiti dežju, ki so ga nepričakovano prinesli sem od zapada temni oblaki, ki so bili nekaj prej vidni le z enonadstropnega razglednega stolpa, ki so ga tik pred slavnostjo Rušani postavili nekaj minut od Ruške koče. J.

Ustoličenje Kralja Matjaža na Peci (dne 21. avgusta 1932).

Splošna ljudska pravljica, ki je najbolj ukoreninjena na Koroškem: da spi v Peci Kralj Matjaž s svojo vojsko, je dala zamisel, da se postavi na Peci spomenik Kralju Matjažu. Inž. Božo Pirkmajer je sprožil to idejo; vse prebivalstvo naše doline in širše javnosti jo je najtopleje pozdravilo. To je navdušilo odbor planinskega društva v Mežici in Črni, da se je pričelo z resnim delom. Inž. Pirkmajer je povabil akad. kiparja Nikota Pirnata na Peco, da si ogleda položaj. Kipar se je vabilu odzval, je prišel na Peco in prevzel izdelavo kipa.

Da se kip izdela iz domačega lesa ob Peci, se je odbor lani obrnil na posestnika Kordeža, p. d. Florina, v Topli pri Črni, za odkup primerne drevesa. Imenovani posestnik je brez oklevanja poklonil zaproseni lipov hlod. Hlod se je spravil do Žerjava v sušilnico, od tam pa v Ljubljano h kiparju. Ni bilo dolgo, ko smo dobili sporočilo, da se je delo že pričelo in da bo kip Kralja Matjaža na pomladanskem velesjmu 1932 v mavcu razstavljen. Malo tednov nato pa smo že prejeli obvestilo s postaje Prevalje, da je tja dospel Kralj Matjaž s svojim dvornim vlakom in da čaka na prevozno sredstvo za Mežico in dalje na določeni mu kraj, na Peco. Ko se je ta novica izvedela po naši dolini, se je šele pokazalo res pravo zanimanje za Kralja Matjaža. Posebno radovedni so bili Prevaljčani, ki jim ni dala žilca prej miru, dokler niso od kipa Kralja Matjaža — odstranili desak in si umotvor ogledali. Ni jim bilo mar, da ta pošiljka ni bila naslovljena na nje, — tako so bili za Matjaža vneti!

Preskrbel se je rudniški vlak, ki je popeljal Kralja Matjaža do Mežice, od tam skozi jamo v Podpeco in dalje s planinsko »dvorno kočijo« na Peco. — Prestol za njegovo kraljevanje so Mežiški rudarji izklesali med kletjo in Uletovo kočjo v živo skalo.

Ustoličenje Kralja Matjaža se je določilo na dan 21. avgusta t. l. Odbor je imel polne roke dela s široko reklamo, z razpošiljanjem osebnih vabil, plakatov itd. Vse te priprave so stale ne samo mnogo truda in dela, temveč tudi mnogo denarja; kajti niti časopisi nam niso več prizanašali in so nam poslali skoro za vsak članek račun.

Organizacija za prevoz turistov dne 20. avgusta je bila brezhibna. Ker bi avtobusi ne bili zmogli prevoza vseh turistov do Mežice in Črne, je podružnica dosegla pri ravnateljstvu tukajšnjega svinčenega rudnika, da je dovolilo prevoz posetnikov Peče z rudniškim vlakom. Ta vlak je vozil dne 20. avgusta od popoldanskega vlaka in dne 21. avgusta zopet k večernemu vlaku v Prevalje.

Napočil je dan pred ustoličenjem Kralja Matjaža. Mežica se je okrasila z državnimi trobojnicami, da tako pozdravi posetnike tega redkega slavja na Peci. Ves dan so prihajale skupine turistov in so se napatile na Peco, da prisostvujejo svečanosti. S popoldanskim vlakom se je pripeljala tudi jeklarniška godba iz Guštanja, ki je sodelovala brezplačno pri slavju na Peci. Nekoliko pozneje so pripeli tudi koroški pevci z onstran meje.

Na predvečer so zaplapolali kresovi na vrhu Pece: naznanjali so začetek velikega slavlja. Zaslišali so se akordi jeklarniške godbe in ubrana pesem koroških Slovencev, vmes so doneli topiči. Ob zvokih godbe in ob pesmih pevcev je nastalo najlepše razpoloženje. Koča sicer ni mogla nuditi vsem posetnikom zadostnega prenočišča; postavili so se še nekateri šotori, a vse je bilo premalo. Vendar pa so posetniki to lahko prenesli; saj je bila topla noč; tudi so si zakurili več ognjev in pri njih prebili vso noč. Ob žaru teh ognjišč je bila Peca res lepa.

Pričakali smo torej zaželeni dan »Ustoličenja Kralja Matjaža«. Ob šesti uri zjutraj so pozvali goste strelj topičev in zvoki jeklarniške godbe. Ob 8. uri se je pričela sv. maša, katero je daroval g. prof. dr. Jakob Aleksič, član Aljaževega kluba v Mariboru. Menjaje se, so pri sv. maši igrali godbeniki in peli koroški pevci. Sv. maša se je darovala pred votlino Kralja Matjaža; votlina sama je bila zagrnjena z državno trobojnico. Res veličasten je bil pogled na pobočje, ki je kar mrgolelo posetnikov. Po končani službi božji je pozdravil načelnik Martin Ule v kratkih besedah vse navzoče in dal besedo predsedniku odbora za ustoličenje Kralja Matjaža, inž. Božu Pirkmajerju. Ta je v jedrnatih besedah orisal pomen te slavnosti na najsevernejši meji naše prelepe Jugoslavije; spomnil se je tudi našega narodnega kralja Aleksandra I. Odkril je spomenik in ga dal v varstvo Slovenskemu Planinskemu Društvu. Sledili so govori odposlancev sosednjih podružnic Prevalje, Slovenjgradec in Maribor. Tudi šolska mladina iz Podpece, pod vodstvom neumornega narodnega delavca učitelja g. Ivota Miheva, je počastila ta veliki praznik na Peci s tem,

da je sodelovala pri odkritju s svojim mladinskim orkestrom in s pripovedkami o Kralju Matjažu. V veselo razpoloženje je spravil vse navzoče pohorski poet g. Zorzut; pritrjevanja in smeha ni bilo ne konca ne kraja. Priznanje mu!

Pričelo se je nato zabijanje žrebljev v krono Kralja Matjaža. Oni, ki so se tega slavlja udeležili osebno, so zabilj spominske žeblje sami, za one pa, ki so pooblastili podružnico, jih je zabil nje načelnik tov. Martin Ule. Že pri maloštevilnih žrebljih, ki so se zabili ta dan, se je pokazalo, kako veličasten bo pogled na ta izredni kip Kralja Matjaža. (Glej sliko!)

Razvila se je naposled vesela planinska zabava okoli koče ob zvokih godbe in koroških pevcev. Žal, da je bil dan prekratek in da so se morali udeleženci tega slavlja prekmalu vrniti domov.

Zahvala za tako uspelo slavje gre predvsem požrtvovalnemu predsedniku odbora za ustoličenje Kralja Matjaža, g. inž. Božu Pirkmajerju, ter načelniku podružnice tov. Martinu Ule-tu; nadalje podružničnemu gospodarju Golobu Maksu in oskrbniku Kolenbrandu Perotu in Juliški ter sploh vsemu odboru.

Stroški za to slavje niso bili malenkostni; prireditve sama kakor tudi do sedaj kupljeni spominski žreblji še daleč niso krili vseh izdatkov; radi tega se obrača podružnica na širšo javnost in na bratske podružnice, da pridno odkupujejo žreblje in jih zabijejo v krono Kralja Matjaža.

Nesreča v Jalovecu. — Dne 2. oktobra je v družbi več tovarišev pristopal na Jalovec tridesetletni trgovski sotrúdnik Vekoslav Volk iz Zagreba. Kar se je s stene sprožil velik kamen in zadel Volka v hrbet ter ga podrl na tla. Kamen mu je zlomil dve rebri in ga tudi drugače poškođoval. Ranjenca so planinci prenesli v dolino; od tam je bil prepeljan v bolnico v Ljubljani.

Naš rojak v Cordillerih. — »Plan. Vestnik«, 1928, str. 115—116, je poročal, da je tedaj 25letni montanist Ervin Schneider, iz znane rodbine Zazula-Schneider (v Idriji), bil sprejet v znanstveno ekspedicijo na Altai; ž njo se je povzpел na Ljeninov vrh (7000 m). L. 1930 je bil v Himalaji, letos pa na Cordilleri Blanki (Hauscovan 6800 m, Peru); zdaj se vrača v domovino, preko Lime, St. Jago, Buenos Aires.

Dva misijonska koledarja. — »Družba sv. Petra Klaverja« (Ljubljana, Metelkova št. 1) nam je poslala na ogled 1. »Klaverjev misijonski koledar 1933« (Cena Din 5.—) in 2. »Misijonski koledar za mladino 1933« (Cena Din 3.—). Razen koledarskega dela bodo Slovenci, ki se zanimajo za prosvetljenje Zamorcev, našli v prvem koledarju resnejše članke, v drugem pa ljubke mladinske spise o življenju in mišljenju teh dandanes prav krotkih — divjakov.

Naše slike. — 1.) Na prilogi: Pogled s Kočne na Skuto. Veličasten je pogled s Kočne na Skuto (2.532 m), ki leži med Grintavcem in Brano, severno nad slikovitim in romantičnim koncem Kamniške Bistrice. Še lepši pa je pogled s Skute, po višini tretji najvišji vrh v Savinjskih Alpah. Na severni strani ima navpično visoko steno, pod katero se nabaja edini večji ledenik. Pogled s Skute je izmed vseh vrhov v Savinjskih Alpah skoro najlepši: Južno Kamniška Bistrica in Velika Planina, greben Kalci, Koren in Mokrica, nadalje široka Gorenjska ravnina, Kamnik in Kamniško polje, Ljubljansko polje z Ljubljano, Barjem in Krimom, Dolenjsko gričevje, Lisca, Kum. V pročelju lepa Jezerska cesta s Kranjem pod Šmarjetno goro. Zahodno Grintavci in dvorogata Kočna, v ozadju pa se blesti lepa panorama s Triglavsko in Škrlatično skupino.

2.) Zemljevid Monfalconi di Forni, k članku Mire Marko Debelakove. (Str. 223.)

3.) Kralj Matjaž na Peci, k poročilu: Ustoličenje Kralja Matjaža na Peci. (Str. 238.)

VSEBINA: Janko Mlakar: Po zaznamenovanih potih (str. 217). — Mira Marko Debelakova: Carnia (str. 221). — Jos. Wester: Goethe v Alpah (str. 225). — Uroš Župančič: Moje zimske ture in plezalni poskusi (str. 230). — Obzor in društvene vesti: Alpska razstava v Ljubljani (str. 233). Lj. Stiasny sedemdesetletnik (str. 236). Petindvajsetletnica Ruške kočé (str. 237). Ustoličenje Kralja Matjaža na Peci (str. 238). Nesreča v Jalovcu (str. 240). Naš rojak v Cordillerih (str. 240). Dva misijonska koledarja (str. 240). Naše slike (str. 240).

Za uredništvo odgovarja: Janko Mlakar, profesor v Ljubljani. — Izdajatelj: Slovensko Planinsko Društvo v Ljubljani; njegov predstavnik je dr. Josip Pretnar, tajnik ZTOI v Ljubljani. — Tiska tiskarna Merkur v Ljubljani; njen predstavnik O. Mihálek. (Priloge slik tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.)

»Planinski Vestnik« izhaja 12krat na leto in stane v tuzemstvu za vse leto Din 40.—, za inozemstvo Din 60.—. — Naroča, plačuje, reklamira se pri Osrednjem Odboru SPD v Ljubljani. Rokopisi, sploh spisi in poročila za natis se pošiljajo na naslov: Dr. Josip Tomišek, gimn. ravnatelj v Mariboru.

Pogled s Kočne na Skuto

Fot. A. Umnik